

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК СТИМУЛЯТОР РОЗВИТКУ АПК

INNOVATIVE ACTIVITY AS A STIMULATOR DEVELOPMENT OF APK

УДК 338.332.004

DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.46-19>

Микула Р.В.

аспірант

Національний науковий центр
«Інститут аграрної економіки»

Залізко В.Д.

д.е.н., професор

Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

Mykula Ruslan

National Science Center

"Institute of Agrarian Economics"

Zalizko Vasyi

Taras Shevchenko National University
of Kyiv

Економічні та політичні вигоди від упровадження новітніх інноваційних засобів в аграрно-промисловий сектор у всіх на слуху, проте як із боку держави, так і з боку приватних підприємців та власників великих агрохолдингів бачимо недооцінку та небажання змінювати та вдосконалювати власну справу. У статті розглянуто результати впровадження технологій за кордоном та наведено конкретні приклади, які вже були реалізовані або знаходяться в процесі реалізації в країнах Євросоюзу. Стаття буде корисною керівникам громад, політикам та працівникам середньої ланки державного апарату, а також викладачам та студентам вищих навчальних закладів. Розглянуто питання розвитку сільського господарства в умовах стрімкої діджиталізації суспільства та всіх його сфер. Поставлено питання про можливості української економіки стимуляції розвитку аграрно-промислового комплексу та оцінку рівня його конкурентоздатності на європейському ринку.

Ключові слова: діджиталізація, інновації в управлінні, децентралізація, інноваційний розвиток.

Экономические и политические выгоды от внедрения новейших инновационных

средств в аграрно-промышленный сектор у всех на слуху, однако как со стороны государства, так и со стороны частных предпринимателей и владельцев крупных агрохолдингов видим недооценку и нежелание менять и совершенствовать собственное дело. В статье рассмотрены результаты внедрения технологий за рубежом и приведены конкретные примеры, которые уже были реализованы или находятся в процессе реализации в странах Евросоюза. Статья будет полезна руководителям общин, политикам и работникам среднего звена государственного аппарата, а также преподавателям и студентам высших учебных заведений. Рассмотрены вопросы развития сельского хозяйства в условиях стремительной диджитализации общества и всех его сфер. Поднят вопрос о возможности украинской экономики стимуляции развития аграрно-промышленного комплекса и оценки уровня его конкурентоспособности на европейском рынке.

Ключевые слова: диджитализация, инновации в управлении, децентрализация, инновационное развитие.

The economic and political benefits of introducing the latest innovative tools into the agrarian and industrial sector are all audible, but both from the state and from private entrepreneurs and owners of large agricultural holdings, we see an underestimation and reluctance to change and improve their own business. The results of the introduction of technologies abroad are considered and concrete examples are presented that have already been implemented or are in the process of implementation in the countries of the European Union. This article will be useful to community leaders, politicians and mid-level employees of the state apparatus, as well as teachers and students of higher education. The issues of agricultural development in the conditions of rapid digitization of society and all its spheres are considered. Effective management of innovation processes is realized through innovative mechanisms, which should be defined as a set of organizational, managerial, financial-economic, legal, information, technical and moral-psychological factors, their interconnection and interaction, which contribute to the successful implementation of innovative activity and increase the efficiency of its innovation activity and their results. Modern enterprises are a complex system that covers various fields of management, including production and marketing management, fixed assets and intangible assets management, income and expense management, labor and financial management and more. The activity of enterprises should be carried out on the basis of effective functioning of the whole system as a whole, including taking into account innovative means. The question of the possibilities of the Ukrainian economy, stimulation of the development of agrarian-industrial complex and assessment of its competitiveness in the European market have been raised. It is important to solve the problem, evaluate its scientific and practical significance, both in terms of their degree of completion and cost, and unresolved issues of implementation of the results of scientific research, complete information support.

Key words: digitalization, innovations in management, decentralization, innovative development.

Постановка проблеми. Важливою та актуальною проблемою для сільського господарства є слабкий рівень запровадження інноваційних можливостей у різні процеси виробництва та організації праці. Впровадження новітніх технологій у всі напрями діяльності аграрних підприємств впливає на збільшення прибутків, економію затрат, нарощення обсягів виробництва та зниження собівартості аграрної продукції, підвищуючи ефективність підприємства загалом.

Недоліки в політичній та економічній сферах за останні роки призвели до втрат певних ринків збуту, послаблення конкурентоздатності нашої продукції та її неготовності до нових європейських ринків. І якщо сировинна продукція користується попитом, адже її надалі використовують для створення товарів із більшою додатковою вартістю, наша ж готова продукція не є настільки спроможною навіть у плані ціноутворення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Невдоволення ефективністю та ефективністю послуг, а також фінансові обмеження урядів та перегляд ролі урядів у цілому призвели до обговорення альтернативних підходів до розширення фінансування. З'являються нові парадигми, такі як приватизація, фінансова участь користувачів, і вивчаються інноваційні підходи до фінансової експансії.

Дослідженнями проблем інноваційної діяльності в АПК займалися такі відомі економісти аграрники: А.М. Мухамедьяров [3], В.А. Іванова, В.В. Готра [10]. Особливо хотілося б виділити Мухамедьярова, який у навчальному посібнику «Інноваційний менеджмент» розглянув багато проблем, з якими стикається народне господарство, та запропонував шляхи виходу із ситуації, що склалася.

Постановка завдання. Метою статті є всебічне висвітлення інноваційної діяльності у кон-

тексті стимулятора розвитку аграрно-промислового комплексу. Розуміючи важливість потреби у вирішенні проблем, з якими стикаються аграрні підприємства через свою науково-технічну відсталість, та потребу в науковому та практичному аналізі значущості впровадження інновацій, спробуємо запропонувати власні методи та засоби для імплементації сучасних технологій у життя.

Оцінка можливостей упровадження інновацій та їх застосування допомагатимуть людям у сільській місцевості максимально використовувати свої ресурси для поліпшення рівня життя, а місцевим політичним та економічним елітам почувати себе впевнено та розуміти, що інвестиції, які вони вкладають, будуть повернені.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до міжнародних стандартів (зокрема, керівництва Фраскати), інновація визначається як кінцевий результат інноваційної діяльності, що одержав утілення у вигляді нового або вдосконаленого продукту, впроваджуваного на ринку, нового або вдосконаленого технологічного процесу, використовуваного в практичній діяльності, або в новому підході до соціальних послуг [5].

Упровадження інноваційних технологій є одним із ключових чинників зростання продуктивності праці та добробуту громадян. Економічне середовище, характер інновацій та умови конкуренції в бізнесі істотно змінилися за останні десятиліття. Глобалізація і зміна бізнес-моделей та зміна підходів до формування вартості продукту призвели до радикальних змін у виробництві товарів і послуг: компоненти, виготовлені в одному місці, збираються в іншому, а продаються в третьому. Подібне стало можливим завдяки впровадженню інноваційних інформаційно-комунікаційних технологій,

таких як Інтернет, мобільний зв'язок, персональні комп'ютери, нейронні мережі, електронний документообіг тощо.

Сучасні підприємства являють собою складну систему, що охоплює різні галузі управління, у тому числі управління виробництвом і збутом, управління основними засобами та нематеріальними активами, управління доходами та витратами, управління трудовими і фінансовими ресурсами тощо. Діяльність підприємств повинна здійснюватися на основі ефективного функціонування всієї системи у цілому, у тому числі з урахуванням інноваційних засобів.

Управління підприємств являє собою цілеспрямовану діяльність, регулює вплив керівництва на колектив із метою забезпечення ефективного виконання плану розвитку підприємства для забезпечення збільшення його ефективності.

У ринкових умовах підприємство є самостійною та цілісною одиницею. Управління підприємством здійснюється на основі його повної господарської самостійності, у тому числі його фінансового та адміністративного регулювання.

Управління підприємством у конкретних умовах господарювання зумовлено поділом відповідальності залежно від функцій управління, що реалізуються, які визначають завдання та зміст діяльності суб'єкта господарювання.

У теорії управління інноваціями виділяють кілька видів ефектів інновацій [3; 4] (табл. 1).

Наприклад, у 2016 р. постало питання про знаходження ринку збуту для молока, зібраного в людей, і було висунуто гіпотезу, що українське молоко можна значно дорожче продавати в країні Євросоюзу. Після комплексного аналізу, у тому числі й рівня мита та технологічних вимог, отримали висновок, що вигідніше молоко ввозити з

Таблиця 1

Види ефектів інновацій

Вид ефективності	Опис
Інформаційний	Являє собою кількісний обсяг накопичення нових знань, умінь, технологічного і управлінського досвіду
Ресурсний	Означає величину відшкодування дефіцитних ресурсів, залучення у виробництво раніше не використаних кадрових та ресурсних можливостей (показники вивільнення трудових ресурсів, комплексність використання сировини і т. п.)
Екологічний	Є зміною параметрів навколишнього середовища в результаті впровадження техніко-технологічних інновацій (рівень концентрації шкідливих речовин у ґрунті, воді та повітрі, величина ядерного випромінювання, промислового і транспортного шуму і т. д.)
Соціальний	Сприятливі умови особистісного розвитку, реалізації творчого потенціалу (скорочення частки фізичної праці, збільшення обсягу вільного часу, підвищення рівня життя населення і т. д.)
Економічний	Зниження собівартості одиниці виробленої продукції, експлуатаційних витрат, питомих капіталовкладень; задоволення нових суспільних потреб, зростання обсягу збуту, величини прибутку і суми національного доходу; перерозподіл ресурсів між різними сферами прикладання праці, територіями, галузями
Мережевий	Економічний феномен, за якого виробництво кожної наступної одиниці товару або послуги збільшує корисність усіх вироблених до цього аналогічних товарів і послуг, тобто збільшення мережі призводить до зростання споживчої цінності її продуктів

Джерело: сформовано авторами на основі [3; 4]

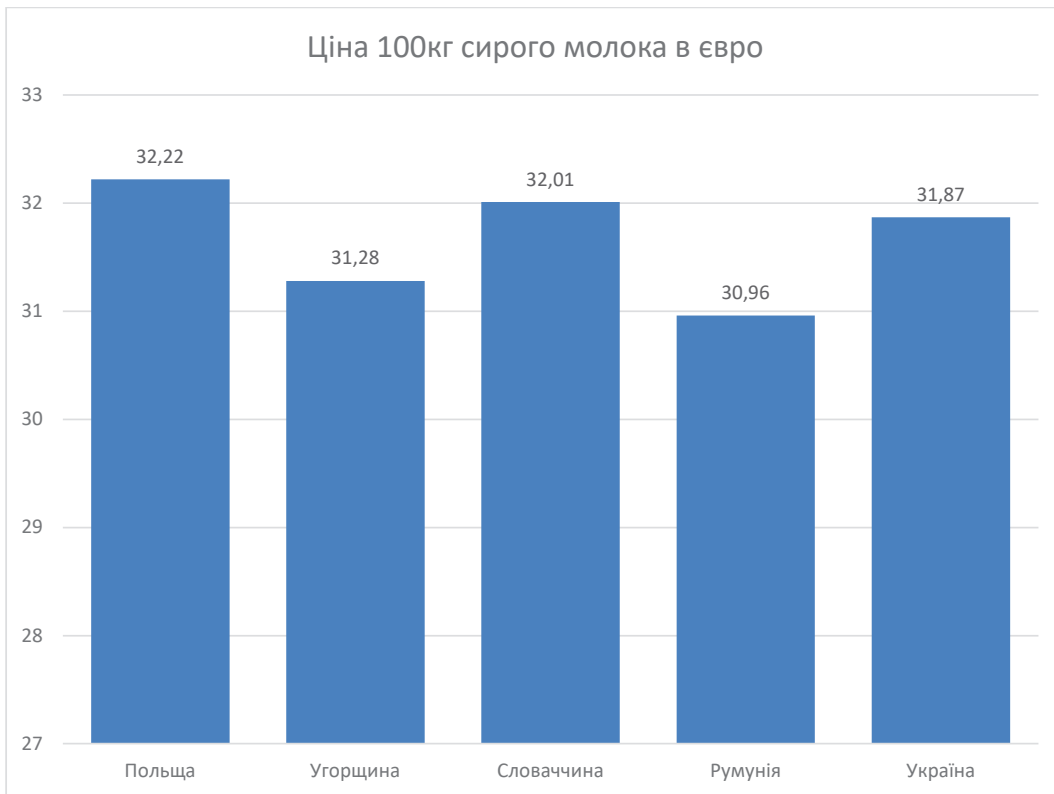

Рис. 1. Ціна 100 кг сирого молока в євро в Україні та чотирьох країнах ЄС

Джерело: сформовано авторами на основі [6; 7]

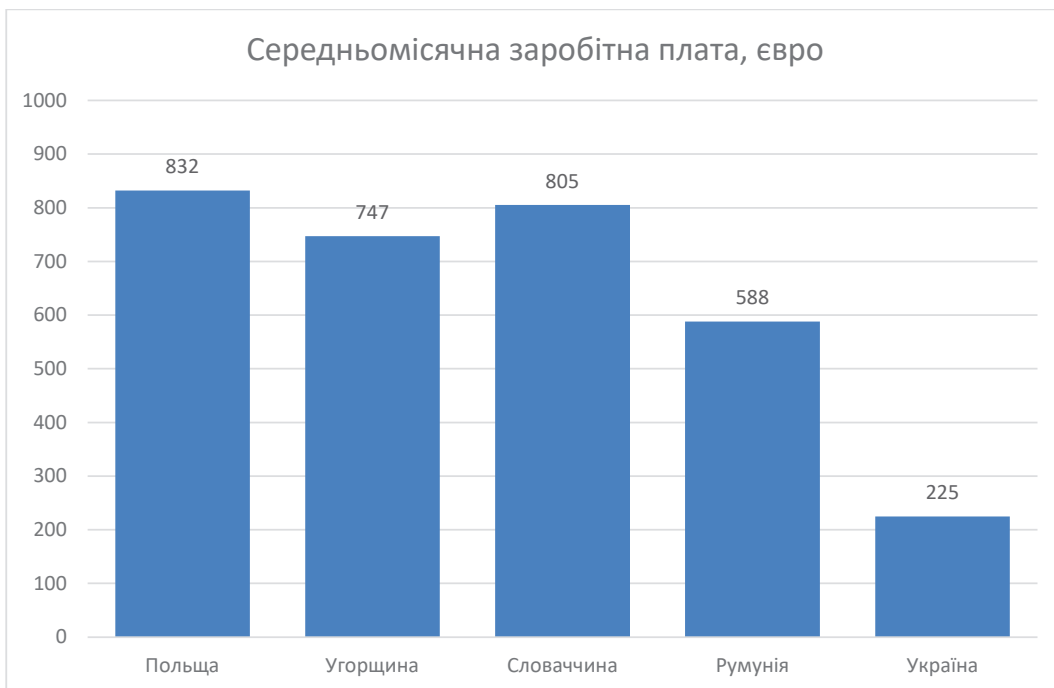

Рис. 2. Середньомісячна заробітна плата в Україні та сусідніх країнах, євро

Джерело: сформовано авторами на основі [8]

країни ЄС і тут з нього створювати товар із додатковою вартістю, ніж навпаки.

Причини подібного явища полягають у тому, що в Україні досі велику роль відіграє технологічна

відсталість, підприємці та кооперативи витрачають зайві кошти на роботу людей, чиї функції могли б легко замінити сучасні інноваційні засоби.

Для наочного порівняння проведемо аналіз

середніх цін на літр молока в Україні та чотирьох її сусідів – членів ЄС, де молоко І ґатунку просто не існує, проте існують великі вимоги до якості та вкладено великі кошти урядів та міжнародних організацій на модернізацію цієї галузі.

Треба розуміти, що державна інноваційна політика в агропромисловій сфері – це створення й підтримка відповідних інститутів і механізмів, що забезпечують просування та виробництво високотехнологічних ресурсозберігаючих проектів і науково-технічних розробок. Велику роль набуває стимулювання інноваційної активності підприємств, адже саме це є ключовим аспектом позитивних змін, до яких прагне будь-яке підприємство.

Проведений аналіз обох графіків дає змогу стверджувати, що молоко, зібране в Україні, є не тільки недешевим для внутрішнього ринку, а й дорогим відносно ринків країн-сусідів, що є членами Євросоюзу, адже в наявну ціну українського молока не входять сертифікація, логістика і витрати на відповідність якості та модернізації потужностей.

Натомість інноваційні методи й їх управління змогли б автоматизувати та оптимізувати процеси у фермерських господарствах, кооперативах та аграрних холдингах, економлячи чималі кошти на зменшені буферних ланок між збором молока і його прийомом на завод виробника.

Механізм управління та реалізації інноваційної політики в АПК може включати в себе такі структурні елементи: цілі управління; фактори управління; методи впливу на фактори; ресурси управління.

Механізм управління інноваційною політикою являє собою частину інноваційної системи, яка включає у себе інноваційні об'єкти і суб'єкти.

Елементами інноваційної системи є: система розповсюдження інформації, що забезпечує інноваційну структуру необхідною інформацією; мережа інститутів, установ і організацій, що ініціюють, запозичують, імпортують і адаптують інноваційні технології з метою підвищення науково-технічного рівня вітчизняного виробництва; система неперервної професійної освіти й перенавчання працівників; апарат управління інноваційним розвитком АПК [4].

В умовах господарської децентралізації існують позитивні приклади інноваційної діяльності вітчизняних агропідприємств, проте здебільшого вони стосуються організаційних процесів у громадах і дуже рідко – економічних здобутків в АПК (окрім діяльності агрохолдингів [1]). При цьому станом на 1 березня 2019 р. до найбільш успішних прикладів застосування інновацій можна віднести створення першої енергонезалежної громади в Україні [2].

Ефективне управління інноваційними процесами реалізується через інноваційні механізми, які варто визначити як сукупність організаційних, управлінських, фінансово-економічних, правових, інформаційних, технічних і морально-психологіч-

них чинників, їх взаємозв'язок і взаємодія, що сприяють успішному впровадженню інноваційної діяльності та підвищенню ефективності її результатів.

До інноваційних механізмів можемо віднести такі:

- 1) організаційні форми управління інноваціями;
- 2) методи управління інноваціями;
- 3) формування і використання інноваційних фондів (централізованих і децентралізованих, федеральних і регіональних);
- 4) інноваційне законодавство;
- 5) морально-психологічні методи впливу на інноваційну активність процесу [3].

Ми розділяємо думку [3; 9], що успішному розвитку національної інноваційної системи сприяють такі чинники:

- послідовна і довгострокова інноваційна політика держави з чітко сформульованими цілями і завданнями;
- раціональне використання наявного інноваційного потенціалу як фундаменту для будівництва інноваційної економіки і реалізації інноваційної політики;
- систематичні зусилля щодо налагодження і зміцнення співпраці між приватним, дослідницьким і освітнім секторами;
- виявлення і цільова підтримка важливих для інноваційно-технологічного потенціалу напрямів, що недостатньо швидко розвиваються або не розвиваються самостійно;
- охоплення якомога більшого обсягу потенційно інноваційних фірм за допомогою надання їм державної підтримки;
- розвинені програми комерціалізації інновацій, що створюються, і запозичених технологій;
- розумне залучення іноземних інвестицій транснаціональних корпорацій;
- наявність розвиненого законодавства у сфері інтелектуальної власності;
- вивчення міжнародного досвіду та співпраця з успішними глобальними компаніями.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, у контексті формування ефективних способів росту конкурентоздатності національного агросектору та збільшення прибутків для вітчизняних сільськогосподарських підприємств потрібно активізувати (особливо у молочній галузі) впровадження новітніх технологій та ефективних засобів управління.

В аграрній сфері спостерігається розрив між науковим потенціалом та ефективністю його використання, значна диференціація по результативності роботи та напрям наукових досліджень не відповідають попиту на їх результати з боку бізнесу і держави, неоднозначна й рівноцінна за кількістю й якісним складом виконавців. Важливим є вирішення проблеми, оцінка її наукової та практичної значущості як за ступенем їх завершеності і витрат, так і невирішені питання впровадження

результатів наукових досліджень, повноцінного інформаційного їх забезпечення. А факт старіння і проблематики залучення молодих наукових кадрів за величезної міграції молоді та висококваліфікованих кадрів за кордон ставить вітчизняний АПК у скрутне становище.

Інформаційне та консультаційне забезпечення сільськогосподарських товаровиробників і сільського населення є важливою умовою інноваційного розвитку сільського господарства в умовах стрімкої діджиталізації суспільства та всіх сфер життя підприємництва та менеджменту.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Залізко В.Д. Вплив агрохолдингізації сільськогосподарських підприємств на соціально-економічний розвиток сільських. *Економіка України*. 2013. № 6(619). С. 71–79.
2. Державний сайт децентралізації. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/10438> (дата звернення: 16.09.2019).
3. Мухамедьяров А.М. Инновационный менеджмент : учебное пособие. Москва, 2008. С. 44–45.
4. Пелих А.С. Организация предпринимательской деятельности. Москва : Март, 2003. С. 384.
5. Гохберга Л.М. Статистика науки и инноваций: Краткий терминологический словарь. Москва : ЦИСН. 1996. С. 30–31.
6. EUROSTAT: Market Observatory. URL: https://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/files/market-observatory/milk/pdf/eu-raw-milk-prices_en.pdf (дата звернення: 20.09.2019).

7. Моніторинг цін на молоко. Січень, 2019. URL: <http://milkua.info/uk/post/monitoring-cin-na-moloko-sicen> (дата звернення: 22.09.2019).

8. EUROSTAT: European Commission. Earnings database. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/labour-market/earnings/database> (дата звернення: 22.09.2019).

9. Zalizko V. D., Lutcenko I. O., Martynenkov V. I. Evaluation of sustainable rural development Ukraine: regional dimension. *Науковий вісник Полісся*. 2017. № 4(12). Ч. 1. С. 182–188.

10. Готра В.В. Сучасний стан та проблеми інноваційного розвитку аграрного сектору України. *Актуальні проблеми економіки*. 2014. № 6. С. 79–84.

REFERENCES:

1. Zalizko V. D. (2013) Vplyv aghrokhodynghizaciji siljskoghospodarsjkykh pidpryjemstv na socialjno-ekonomichnyj rozvytok siljsjkykh. [Influence of agroholding agricultural enterprises on socio-economic agricultural territories] *Ekonomika Ukrainy* (electronic journal), no. 6 (619), pp. 71–79.
2. State decentralization website, Available at: <https://decentralization.gov.ua/news/10438> (accessed 16 September 2019).
3. Mukhamed`yarov A. M. (2008) Innovatsionnyu menedzhment [Innovation management] Moscow. (in Russian)
4. Pely`kh A. S. (2003) Organizatsiya predprinimatel'skoy deyatel'nosti. [Organization of business activities] Moskva : Mart. (in Russian)
5. Goxberg L. M. (1996) Statistika nauki i innovatsiy: Kratkiy terminologicheskii slovar' [Science and Innovation Statistics: A Glossary] pp. 30-31. (in Russian)